

Η Ορθόδοξη πρόταση θεραπείας σε ασθενείς τελικού σταδίου.

Ζούμε σε μια εποχή όπου η κοινωνία αναγνωρίζει και αποδέχεται τους δυνατούς σωματικά και υγιείς ανθρώπους. Ο εγωισμός, η αυταρέσκεια, η αποκοινωνικοποίηση και η αναλγησία των ανθρώπων οδηγεί τον πάσχοντα και αδύναμο άνθρωπο έξω από την κοινωνία, στο περιθώριο και στη μοναξιά. Υπάρχει όμως κι ένας μεγαλύτερος κίνδυνος που είναι η εξοικείωση με τον πόνο και τις δοκιμασίες, όπως προβάλλεται από τα Μ.Μ.Ε. και οδηγεί όλους μας σε σκληρότητα και σε αναλγησία και τοποθετεί τον ασθενή και αδύναμο άνθρωπο έξω από τη ζωή και το σύγχρονο κόσμο μας, αλλά και μακριά από τις προτεραιότητες και τις ανάγκες μας, που έφτασαν να είναι μόνο η αειφόρος ανάπτυξη και η ισχυρή οικονομία.

Τι τραγικό! Θέλουμε ανάπτυξη και πλούτο, καθαρό περιβάλλον και σεβασμό στη φύση και στα ζώα, αλλά δεν μπαίνουμε στον κόπο να φροντίσουμε τον άνθρωπο που είναι το τελειότερο δημιούργημα του Θεού. Νιώθουμε τόσο ισχυροί και μοναδικοί, ώστε δεν αφήνουμε χώρο να ζήσουν οι άλλοι. Ο άνθρωπος πλέον δεν έχει αξία. Τον σκοτώνουμε πριν γεννηθεί και τον στέλνουμε στην πυρά μόλις πεθάνει.

Σε έναν τέτοιο κόσμο το μήνυμα του Ευαγγελίου για αγάπη και φιλανθρωπία, για τη μοναδικότητα της ζωής και την αιωνιότητα του προσώπου, πρέπει να γίνει επιτακτική επιδίωξη, αν θέλουμε να ζούμε σε ανθρωπίνη κοινωνία.

Η Ορθόδοξη Εκκλησία και Θεολογία επιμένει, όμως, να διδάσκει ότι, η αρρώστια είναι μία «μεταμφιεσμένη ευλογία» που μπορεί να μας οδηγήσει σε αναθεώρηση της ζωής μας και του αξιακού μας συστήματος και να μας κάνει να αλλάξουμε. Να αγαπήσουμε τους ανθρώπους και τον φυσικό κόσμο που μας περιβάλλει, τον πλησίον μας και τον εαυτό μας. Σε ότι αφορά στην υγεία του ανθρώπου, επικροτείται από όλους μας, με μεγάλο ενθουσιασμό, το βιοϊατρικό πρότυπο της παγκόσμιας σύγχρονης ιατρικής επιστήμης, μέσω της τεχνολογίας και των φαρμάκων. Και δίκαια. Παρ' όλα αυτά, όμως, η Εκκλησία ανατρέπει κάθε σύγχρονο κοινωνικό στερεότυπο, διδάσκοντας ότι, ο άνθρωπος αγαπά αληθινά μόνο όταν νιώσει αδύναμος. Επειδή, μόνο τότε, κατανοεί στη ζωή του την ανάγκη του διπλανού του και την αξία της παρουσίας του.

Θέλουμε δεν θέλουμε, μας αρέσει δεν μας αρέσει, ο άνθρωπος χάνει την ψευδαίσθηση της παντοδυναμίας του, μόνο όταν έλθει αντιμέτωπος με την ασθένεια, τον πόνο και τον θάνατο. Ίσως, τότε για πρώτη φορά, ψάχνει στ' αλήθεια το Θεό, την Παναγία, τους αγίους και αναζητά τους συνανθρώπους του για να απαλύνουν τον πόνο του. Τότε είναι η ώρα που η προσευχή και η αγάπη γίνονται τα ισχυρότερα παυσίπονα του ασθενή.

Ο Άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος μας επισημαίνει: «Υποφέρω από την αρρώστια μου και πονώ, αλλά ωστόσο χαίρομαι. Και χαίρομαι, όχι γιατί υποφέρω, αλλά γιατί υπομένω με καρτερία και έτσι διδάσκω τους άλλους. Επειδή, δεν μπορώ να μην πάσχω, φροντίζω να ωφελούμαι από τον πόνο, υπομένοντάς τον και να ευχαριστώ το Θεό, όπως στα ευχάριστα της ζωής, έτσι και στα δυσάρεστα».¹

Γιατί όμως ο Χριστός επιτρέπει την δοκιμασία του πόνου και του θανάτου; Μας απαντά ο Άγιος Επιφάνιος Κύπρου: «Θα μπορούσε ο Θεός να επιτρέψει στο σώμα να ζει για πάντα και να είναι αθάνατο, εάν βέβαια δεν εμποδίζετο να γεύεται τη ζωή. Εμποδίσθηκε όμως να είναι

¹ Γρηγορίου του Θεολόγου, «Επιστολή ΛΣΤ, Φιλαργίω», PG 37.

αθάνατο και αυτό έγινε για να θανατωθεί η αμαρτία μαζί με το σώμα και να πεθάνει. Το σώμα, όμως, θα αναστηθεί ενώ η αμαρτία πλέον θα έχει εξαφανισθεί. Για να μη καταστεί, λοιπόν, ο άνθρωπος ένα αθάνατο κακό, αφού θα είχε μέσα του για πάντα την αμαρτία που θα τον κυρίευε, ο Θεός επέτρεψε το θάνατο... Έτσι δεν μπορούμε να πούμε πώς ο Θεός έχει άγνοια του μέλλοντος, ούτε ότι είναι δημιουργός του κακού. Είναι εξ ολοκλήρου αγαθός και προγνωρίζει τα μέλλοντα να συμβούν. Έτσι λοιπόν, σύμφωνα μ' αυτά, ο Θεός δεν εκδίωξε τον άνθρωπο από τον Παράδεισο, όταν έφαγε από το ξύλο της ζωής για να μη σωθεί εις τον αιώνα, αλλά για να νεκρωθεί η αμαρτία με το θάνατο και έτσι μετά το θάνατο, αφού εξαφανιστεί η αμαρτία, ο αναστημένος πλέον ο άνθρωπος και απαλλαγμένος από την θανατωμένη αμαρτία, να γευθεί την αληθινή ζωή»².

Ο άνθρωπος όταν δοκιμάζεται από τον πόνο και την αβεβαιότητα της ζωής του, τότε πλημμυρίζει η ψυχή του με απόγνωση. Σωματικά ο πόνος, απειλεί την επιβίωση του ατόμου. Ψυχολογικά όμως, αλλάζει την διάθεσή του, τον γεμίζει με ανησυχία, με θλίψη, με πανικό, με κατάθλιψη, με σύγχυση και αλλοιώνει τη γνωστική του ικανότητα. Κοινωνικά, οι σχέσεις του διαταράσσονται, συγκρούεται συχνά με τους οικείους και φίλους του, επειδή βιώνει την αίσθηση της απώλειας της αυτονομίας και την έλλειψη της υποστήριξης.

Και εδώ ακριβώς μπορεί να αρχίσει η θεραπευτική φροντίδα της Ορθοδόξου Εκκλησίας, που ακόμα κι αν δεν οδηγήσει στη θεραπεία των πόνων και της ασθένειας, σίγουρα οδηγεί στην ίαση «δια του θανάτου». Όπως έλεγε ο Έλιοτ «στο τέλος μου είναι η αρχή μου»³. Αυτή είναι μια άλλη εκδοχή της ουσιαστικής ευθανασίας με όλη την σημασία της λέξεως, όπως αυτή προσφέρεται μέσω της ανακουφιστικής φροντίδας.

Η ανακουφιστική φροντίδα, όπως την εννοεί κυρίως ο δυτικός ιατρικός κόσμος, είναι μορφή ιατρονοσηλευτικής και ψυχολογικής υποστήριξης, που στόχο έχει, όχι την θεραπεία των ασθενών αλλά την μείωση του πόνου και, κατά το δυνατό, τον αξιοπρεπή θάνατο με μειωμένα συμπτώματα. Πολλές φορές αυτό οδηγεί και στην ευθανασία, δηλαδή την διαδικασία της διακοπής της ζωής, με τεχνητά μέσα.

Για την πίστη, την παράδοση και την Ορθόδοξη διδασκαλία και βιοτή μας, αυτή είναι διαδικασία εντελώς ξένη και μη αποδεκτή. Για την Εκκλησία μας, η ασθένεια και ο βηματισμός προς τον θάνατο, είναι η μοναδική χρονική περίοδος που μπορεί να μας οδηγήσει στη σωτηρία. Έχει δυναμική, κατά την οποία ο καταληκτικός ασθενής, μπορεί να γεμίσει την υπόστασή του με ελπίδα και συγχρόνως να νοσηματοδοτήσει και όλη την προηγούμενη ζωή του. Σκέφτεται ο άνθρωπος το τέλος της επίγειας ζωής του σαν μια ευκαιρία όπου «ισορροπώντας την πλήρη επίγνωση ότι έχω φθάσει στο τελευταίο στάδιο της ζωής μου, με την αίσθηση που μου προσφέρεται για ολοκλήρωση και πλήρη ωρίμανση, είναι αυτή που μπορεί να μεταμορφώσει το τέλος μου σε αρχή»⁴.

Η χριστιανική υποστηρικτική θεραπεία του τελικού σταδίου, δεν εξαντλείται στο πλαίσιο της ιατρικής και φαρμακευτικής δράσης, αλλά στοχεύει και ενεργεί πέρα από την βιολογική διάσταση του ανθρώπου, εκεί που ο Θεός ενεργεί, όχι για θεραπεία, αλλά για σωτηρία, δηλαδή συμμετοχή στην αιωνιότητα. Αντίθετα, η μονόπλευρη ιατρική αντιμετώπιση οδηγεί στην ευθανασία, δηλαδή σε μορφή υποβοηθούμενης αυτοκτονίας, ιατρικώς και κοινωνικώς ίσως αποδεκτή. Ευτυχώς που ακόμη οι περισσότερες χώρες της Ευρώπης τάσσονται εναντίον

² Επιφάνιος Κύπρου, «Πανάριον Β'», PG 41-43.

³ Thomas Stearns Eliot, «Τέσσερα Κουαρτέτα», Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2012.

⁴ D.B. Hinshaw, «The Spiritual Needs of the Dying Patient Journal of the American College of Surgeons» 195(4): p 565-568, October 2002.

της λεγόμενης αρνητικής ευθανασίας. Μόνο 3 (Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο), από τις 28 χώρες της Ε.Ε. έχουν νομιμοποιήσει την ευθανασία, κι αυτό υπό αυστηρούς όρους.

Για τον χριστιανό πάσχοντα τελικού σταδίου, η έννοια της ανακουφιστικής φροντίδας έχει νόημα, επειδή: Η ΖΩΗ ΕΧΕΙ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΕΧΕΙ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ.

Για την Εκκλησία μας η ευθανασία δεν υπάρχει ως επιλογή για δυο κυρίως λόγους: Ο πρώτος είναι επειδή ο Θεός είναι ο Δημιουργός της ζωής και η ζωή δεν ανήκει σε εμάς. Ο δεύτερος και κυριότερος, επειδή δεν υπάρχει θάνατος. Χριστιανός και θάνατος, είναι έννοιες αντίθετες. Κι αυτό, επειδή ο Χριστός είναι η ζωή. Η πίστη στον Χριστό οδηγεί στην αθανασία. Άρα η πίστη είναι ο τρόπος που η πνευματική ευθανασία – προετοιμασία, μπορεί να μας οδηγήσει στην αιωνιότητα. Όταν ο άνθρωπος νιώθει ανίσχυρος μπροστά στον θάνατο, είναι η στιγμή που ο πόνος και η ασθένεια τον ενώνει προσωπικά με τον Χριστό, δημιουργώντας μαζί Του βαθιά και στενή κοινωνία. Είναι η ώρα που συντελείται ένα δεύτερο Μυστήριο του Βαπτίσματος, το οποίο μας εισάγει στην «πέραν του τάφου ζωή». Όπως εκείνο του αίματος και των πόνων, του μαρτυρίου των πρώτων αγίων χριστιανών.

Δύο πράγματα μπορεί ο άνθρωπος να δώσει ως δώρα στον Χριστό. Τον πόνο και τις αμαρτίες του. Και ο Χριστός από αγάπη, την μεν αμαρτία την καθαρίζει, τον δεν πόνο, τον εκλαμβάνει ως προσευχή. *«Δεν τα επιζητεί ο Θεός, αλλά τα προσφέρει ο πάσχων Χριστός, κατά τον ίδιο τρόπο και με το ίδιο πνεύμα, με το οποίο προσφέρουμε εμείς το Σώμα και το Αίμα του Χριστού, κάθε φορά, ως Ευχαριστία στην θεία Λειτουργία. Η δική μας προσφορά είναι η προσευχή. Τα συμπτώματα των ασθενειών, έχουν λόγο να ελέγχονται και να μειώνονται για ένα και μοναδικό λόγο. Για να μπορεί ο άνθρωπος να προσεύχεται»*⁵. Έτσι όταν η καταληκτική αρρώστια μας, ο πόνος και ο θάνατος, μας έχουν απογυμνώσει από τα πάντα, τότε η προσευχή παραμένει η δύναμή μας και το δώρο του Θεού σε εμάς. Το σώμα με την ασθένεια και την προσευχή εξαγνίζεται και περνά «δια του θανάτου», όχι σε φθορά και σήψη, αλλά σε αναμονή, μέχρι την Δευτέρα Παρουσία του Χριστού. Η Ορθόδοξη Εκκλησία ποτέ δεν υποτίμησε το σώμα. Άλλωστε, μέσω της ύλης μεταμορφώθηκε ο κόσμος και μέσω του υλικού κόσμου θα σωθούμε. Γράφει ο Άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός: *«Δεν προσκυνώ την ύλη, προσκυνώ όμως τον Δημιουργό της ύλης, Αυτόν που έγινε ύλη για μένα και καταδέχθηκε να κατοικήσει μέσα στην ύλη και πραγματοποίησε την σωτηρία μου, μέσω της ύλης και δεν θα πάψω να την σέβομαι όσο ζω»*⁶. Ακριβώς, λοιπόν, επειδή ο Θεός πήρε σώμα, γι' αυτό σεβόμαστε το σώμα μας και όπως Εκείνος, δοκιμάστηκε, πόνεσε, έχυσε το αίμα Του, έτσι και εμείς «δια του πόνου των ασθενειών και του θανάτου» θα Τον ακολουθήσουμε στην αιωνιότητα.

Ας ευχηθούμε σήμερα, ημέρα μνήμης των Αγίων Αναργύρων ιατρών, Κοσμά και Δαμιανού και ημέρα τιμής και αναγνώρισης του έργου και της προσφοράς όλων των ιατρών, να μας αξιώσει ο Χριστός να αντιμετωπίζουμε τον πόνο και τις ασθένειες με μάτια πνευματικά, ως ευλογία του Θεού στη ζωή μας, πιστεύοντας ακράδαντα και ελπίζοντας, όπως ο Απόστολος Παύλος, ότι μετέχοντες στην οδύνη του Χριστού 'δια του σωματικού και ψυχικού μας πόνου' θα μετάσχουμε και στην αναστάσιμη δόξα του Κυρίου μας.

† Αρχιμ. Ειρηναίος Λαφτσής

⁵ Daniel. B. Hinshaw, «Ο ολικός πόνος και η φύση της Ίασης», Εκδόσεις Εν πλω, Αθήνα 2021.

⁶ Ιωάννης Δαμασκηνός, «Υπέρ των εικόνων», 1, 16, PG 94, 1245A.